

TUHFE-İ MİR'DE ARUZ İMLÂSINA DÂİR HUSÛSİYETLER*

*Kezban PAKSOY**

ÖZET

Klâsik Türk Edebiyatı sahasında bugüne kadar üzerinde durulmayan konulardan biri de aruz imlâsıdır. Kaynaklarda aruz imlâsına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bugüne kadar araştırmacıların dikkatini çekmemiş bir husus olduğu için tartışma konusu da olmamıştır. Bizim buradaki amacımız manzum sözlüklerimizin en meşhurlarından Tuhfe-i Şâhidî'ye Pirî Paşa-zâde Cemâlî Mehmed b. Abdülbâkî tarafından yazılmış şerh olan Tuhfe-i Mîr'de aruz imlâsına dâir husûsiyetlere değinip müellifin aruz veznini şiire uygulayabilmek için kelimeler üzerindeki bir takım tasarruflarını ortaya koymaya çalışmaktır.

Anahtar Kelimeler: aruz imlâsı, Tuhfe-i Şâhidî, Tuhfe-i Mîr, aruz vezni, şerh, manzum sözlük

POINTS ABOUT PROSODY ORTHOGRAPHIC IN TUHFE-İ MİR

ABSTRACT

There is no study about the subject of prosody orthographic in Classical Turkish Literature and there is no knowledge in sources about it. Cause of no searchers interested in this subject there is no argue on it. In this study we aim to take attention on points about prosody orthographic in Tuhfe-i Mîr which was written as a commentary book of Tuhfe-i Şâhidî that was one of our famous verse dictionaries.

Key Words: prosody orthographic, Tuhfe-i Şâhidî, Tuhfe-i Mîr, prosody, commentary, verse dictionary

* Bu makale Erciyes Üniversitesi Klâsik Türk Edebiyatı Topluluğu tarafından 15-17 Mayıs 2008 tarihleri arasında Prof. Dr. İsmail ÜNVER adına düzenlenen II. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu'nda sunulan "Tuhfe-i Mîr'de Aruz İmlâsına Dâir Husûsiyetler" başlıklı tebliğin genişletilmiş şeklidir.

* Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, TDE Bölümü.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/6 Fall 2008

Yakın zamana kadar göz ardı edilmiş olan manzum sözlükler sadece Klâsik Türk Edebiyatı sahası içinde değil aynı zamanda Türk leksikolojisi adına da büyük önem arz eden eserlerdir. Manzum sözlükler, “Dil öğretiminin süresini kısaltmak, dil öğretiminin kolaylaştırmak ve yabancı dilin kelimelerini karşılıklarıyla birlikte ezberlemek gibi amaçlarla kaleme alınmış, klâsik dil öğretiminde bir ders kitabı olarak okunmuş ve okutulmuştur.”¹ Bu eserlerle küçük yaştaki çocuklara dil öğretmenin yanında aruzu da öğretmek hedeflenmiştir. Bunlardan en meşhurları arasında Tuhfe-i Vehbî, Tuhfe-i Hüsâm, Sübha-i Sıbyân ve Tuhfe-i Şâhidî’yi sayabiliriz.

Klâsik Türk Edebiyatı sahasında yakın zamana kadar dikkatleri çekmemiş olan manzum sözlükler üzerine son dönemde eserlerin gerek tanıtımı olsun gerek metinlerin neşri olsun çeşitli çalışmalar yapılmıştır.² Bu çalışmalar yalnız manzum sözlüklerle

¹ Yusuf Öz, *Tarih Boyunca Farsça Türkçe Sözlükler*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1996.

² *Sünbülzâde Vehbî, Tuhfe*, (Haz: Yrd. Doç. Dr. Numan Külekçi, Yrd. Doç. Dr. Turgut Karabey), Erzurum, 1990; Atabey Kılıç, *Mustafâ bin Osmân Keskin, Manzûme-i Keskin*, Laçın Yayınevi, Kayseri 2001; Atabey Kılıç, *Manzum Sözlük Mecmuası (Konya Mevlânâ Müzesi kütüphanesi 4026) Tuhfe-i Vehbî-Tuhfe-i Şâhidî-Sübha-i Sıbyân*, Kayseri 2007; Atabey Kılıç, “*Klâsik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Yazma Geleneği ve Türkçe-Arapça Sözlüklerimizden Sübha-i Sıbyân*”, E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006/1, s. 65-77; Atabey Kılıç, “*Türkçe-Arapça Manzum Sözlüklerimizden Sübha-i Sıbyân -1- (İnceleme)*”, Turkish Studies, 1. Cilt 2. Sayı Ekim-Kasım-Aralık 2006, s. 81-100. <http://www.turkishstudies.net/dergi/cilt1/sayi2/makale/kilic.pdf>; Atabey Kılıç, “*Türkçe-Arapça Manzum Sözlüklerimizden Sübha-i Sıbyân -2- (Metin)*”, Turkish Studies, 1. Cilt 3. Sayı Kış 2007, s. 29-71. <http://www.turkishstudies.net/dergi/cilt1/sayi3/atabeykilic.pdf>; Atabey Kılıç, “*Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhfe-i Vehbî(Metin)*”, Turkish Studies, 1. Cilt 4. Sayı Bahar 2007, s. 410-475. <http://www.turkishstudies.net/dergi/cilt1/sayi4/kilicatabey.pdf>; Atabey Kılıç, “*Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhfe-i Şâhidî (Metin)*”, Turkish Studies, 2. Cilt 6. Sayı Kış 2007, s. 516-548; Atabey Kılıç, “*Denizlili Mustafa b. Osman Keskin ve Eseri Manzûme-i Keskin*”, Turkish Studies, 1. Cilt 5. Sayı Yaz 2007, s. 340-348. <http://www.turkishstudies.net/dergi/cilt1/sayi5/sayi5pdf/kilicatabey2.pdf>; Atabey Kılıç, “*Denizlili Mustafa b. Osman Keskin ve Eseri Manzûme-i Keskin*”, Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, 6-8 Eylül 2006 Denizli; Atabey Kılıç, “*Türk Klâsik Şiirinde Manzum Sözlükler ve Bazılarındaki Bedene Ait Unsurlar*”, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi Uluslararası Türk Kültüründe Beden Sempozyumu, 4-5 Nisan 2007 İstanbul; Atabey Kılıç, “*Süleymaniye Kütüphanesi Reşid Efendi 977’de Kayıtlı*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/6 Fall 2008*

sınırlı kalmamış araştırmacılar aynı zamanda bu eserlerin şerhleri üzerine de çalışmalar yapmaya yönelmiştir.³ Bizim burada aruza dair hususiyetleri üzerinde duracağımız Tuhfe-i Mir adlı eser de Tuhfe-i Şâhidî adlı manzum sözlüğe yazılmış şerhlerden biridir. Eserin müellifi Pîrî Paşa-zâde Cemâlî Mehmed b. Abdülbâkî'dir. Ancak, kaynaklarda başka isimlerle karıştırılan müellif hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Manzum sözlüklerin en meşhurlarından Tuhfe-i Şâhidî'ye yazılan şerhlerden biri olan Tuhfe-i Mir, "müellifin ifâdesiyle "*sene ihdâ ve mi'e ve elf hılâlindê*"⁴ yani H. 1101 / M. 1688-89 yılında yazılmıştır. Ancak müellifin hâtimede "...bundan aqdem bu yâdigâr-ı bî-nazîriñ bi-ğasebi'l-miğdâr elfâz-ı ğarîbesini izhâr ile bu hağîri tesvîde iğdâr idüp lâkin teşbî-i mevâni'-i keşîre sebebiyle tebyîzinde ihmâl ile tekâsül olunmağın yigirmi beş sâleden mütecâviz zemândur ki evrâk-ı şandûka-i nisyânda pinhân idi (...) iş bu sene-i mübâreke de tebyîze iğdâm olunmağın itmâm müyesser oldı"⁵ şeklinde belirttiğine göre eser yazıldıktan sonra yirmi beş yıl müsvedde olarak kalmış ve 1715 yılı civarında eserin tesvîdi bitmiştir.⁶ Klâsik bir eser tertibine uygun olan Tuhfe-i Mir şerh metodu bakımından da geleneğin takipçisidir diyebiliriz.

Bizim buradaki amacımız eseri tanıtmak, şerhten bahsetmek ya da manzum sözlükleri ele almak olmadığından bilgileri bu kadarla

Manzum Sözlük Mecmuası Hakkında", Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu, 25-27 Nisan 2007 Erzurum; Ahmet Kartal, *Tuhfe-i Remzî*, Akçağ, Ankara 2003; Cemal Muhtar, *İki Kur'an Sözlüğü: Luğat-ı Ferišteoğlu ve Luğat-ı Kânûn-ı İlâhî*, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1993; Ahmet Hilmi İmamoğlu, *Muğlalı Şâhidî İbrahim Dede, Tuhfe-i Şâhidî Farsça-Türkçe Manzum Sözlük*, Muğla 2005; Necmettin Yurtseven, *"Türk Edebiyatında Arapça-Türkçe Manzum Lugatler ve Sünbülzâde Vehbî'nin Nuhbe'si"*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2003; Bekir Çınar, *Miftâh-ı Lisân Manzum Türkçe-Fransızca Sözlük*, Akçağ, Ankara 2007.

³ Atabey Kılıç, *Bosnavî Mehmed Necîb Sübhâ-i Şıbyân Şerhi Hediyyetü'l-İhvân (İnceleme-Metin)*, Kayseri 2007; "Manzum Sözlüklerimizden Sübhâ-i Şıbyân Şerhi Hediyyetü'l-İhvân", Turkish Studies 1. Cilt 1. Sayı Temmuz-Ağustos-Eylül 2006, s. 19-28. <http://www.turkishstudies.net/dergi/cilt1/sayil/makale/kilic.pdf>; Zehra Gümüş, "Pîrî Paşa-zâde Cemâlî Mehmed b. Abdülbâkî Tuhfe-i Mir [Tuhfe-i Şâhidî Şerhi]", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2006; Yusuf Öz, "Tuhfe-i Vehbî Şerhleri", İlmî Araştırmalar, S. 5, 1997, s. 219-232.

⁴ *Tuhfe-i Mir*, Süleymaniye Kütüphanesi Nafiz Paşa No. 1477, vr. 2a.

⁵ *Tuhfe-i Mir*, Süleymaniye Kütüphanesi Nafiz Paşa No. 1477, vr. 327b.

⁶ Zehra Gümüş, "Pîrî Paşa-zâde Cemâlî Mehmed b. Abdülbâkî Tuhfe-i Mir [Tuhfe-i Şâhidî Şerhi]", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2006, s.18-19.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/6 Fall 2008

sınırlı tutup asıl konumuz olan Tuhfe-i Mîr’de aruz imlâsına dâir husûsiyetlere değineceğiz. Öncelikle aruz imlâsı hususu üzerinde duracak olursak; kaynaklarda bu konuya dâir hiçbir bilgi olmadığını, yalnızca Klâsik Türk Edebiyatı sahasında değil genel olarak Türk Edebiyatı’nda bu konuya hiç değinilmediğini görürüz.⁷ Bu sebeple aruz imlâsını izah edecek bilgiler elimizde mevcut değildir; ancak kabaca, beyti vezne uygun hâle getirmek için kelimenin yazımı üzerine yapılan birtakım tasarruflar olduğundan bahsedebiliriz. Bilindiği gibi aruz vezni hecelerin uzun ya da kısa oluşu esasına dayanan bir vezindir. Faruk Kadri Timurtaş, Tarih İçinde Türk Edebiyatı adlı kitabında “Aruzda Dört Husus” başlığı altında “Mısraları doğru okumak ve vezinleri bulabilmek için dört hususa dikkat etmek icab eder. Bunlar imâle, zihâf, medd ve vasl hâdiseleridir. İmâle ve zihâf kusur ve hatâ olarak, öbür ikisi âhenk unsurları şeklinde telâkkî edilirler.”⁸ der.

Tuhfe-i Mîr müellifi Cemâlî beytte şerh edeceği kelimeleri zikrettikten sonra beytin taktî’ini verir. “Taktî’lerin verildiği kısımlarda aruz imlâsına dikkat edildiği ve buna dâir bilgilerin “*hidînam fe’ülün nâmdan elif metrûkdür*”, “*ğibeñ fe’ül bâniñ fethasın işbâ’dan güyâ bir yâ hâşıldur*”, “*nâvidân fâ’ilün vâv müteharrik okunmak gerekdür*” örneklerinde olduğu gibi sıralandığı görülür. İkinci ve üçüncü örneklerde medli okunuştan bahsedilmektedir. Taktî’lerde dikkat çeken bir diğer husus taktî’de söylenişin esas alınmış olmasıdır; meselâ sert ünsüzle biten bir kelimedden sonra ünlü gelmişse beytte kelime sert ünsüzle yazılmasına rağmen “*Leb tudağ u ruğ yañağ çeşm ü göz ü rüy yüz taqtî’ü’l-beyt leb tudağ u...*” örneğinde olduğu gibi taktî’ sırasında ünsüzün yumuşatılmış şeklinin yazıldığı görülür. Taktî’lerle ilgili değinilmesi gereken bir diğer husûs ise, tek düzeliği kırmak için seçilen farklı kelimelerdir: “*hazf olunur, metrûkdür, sâkıtdur, gider, uçar, kaçar*” vb. Daha ilginç olanı da “*bırağmak fe’ülün bırağmakdan elif bırağılır*”⁹, “*kalğmakuek fâ’ilâtün*

⁷ Son zamanlarda bu konuyla ilgili yapılan çalışma olarak bkz.: Atabey Kılıç, “Aruz İmlâsı Üzerine Notlar”, II. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu Prof. Dr. İsmail Ünver Adına, 15-17 Mayıs 2008 Kayseri

⁸ Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2000, s.44.

⁹ *Tuhfe-i Mîr*, Süleymaniye Kütüphanesi Nafiz Paşa No. 1477, vr. 90a.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/6 Fall 2008*

çalğmağdan elif çalğup..."¹⁰ örneklerinde olduğu gibi taktî'i verilen kelimeyle uyumlu kelimeler seçmiş olmasındır.

Müellif beyitlerin aruz imlâsına dâir husûsiyetlerini ifade ederken kelimelerin kullanımında yapılan tasarrufların sebebini de açıklar. Vezin gereği bazen kelimeler kısaltılır:

Yağın bildüm ki bir nev-rüste ma'şüm Luğatler okıya veznile manzûm [*yağın*] yağınenden muğaffedür ki muğadder 'alemtü fi'linden ħâldür żarûret-i vezn için taħfif kılınmışdur luğatde Türkçe bundan dölenmek ile ta'bir olunur ya'nî bir nesneyi bî-şek ve şüphesiz bilmek Fârsîde bî-gümân dirler *bî* edât-ı selb ve *gümân* zamm-ı kâf-ı 'acemî ve mîm ve elif ve nûn ile Türkçe ikircinlik pes bî-gümân ikircinliksiz demek olur ve işlâh-ı ehl-i ħaĳîkatde ru'yetü'l-'ayân bi-kuvveti'l-îmân lâ-bi'l-ħucceci ve'l-burhândur ve ba'zılar el-yağın müşâhedetü'l-ğuyüb bi-şafâ'i'l-ğulüb dimişler *nev-rüste* nev ile rüsteden mürekkebdür *nev* feth-i nûn ile bunda Türkçe yeñi 'Arabîde cedîd dirler *rüste* zamm-ı râ-yı mühmele ve sükûn-ı sîn-i sa'faş ve feth-i tâ-yı karâşet ve hâ-yı 'allâme ile mâzîden kısımdur Türkçe bitmiş dimekdür ekşer-i nebâtâta şıfat vâkı' olur pes nev-rüste yeñi bitmiş ve yeñi yetişmiş dimekdür nitekim Türkîde tâzelere yeñi yetişmiş fidândur dirler *ma'şüm* ma'lûm *luğat* ke-zâlik *vezn* feth-i vâv ve sükûn-ı zâ-yı 'Arabî ve nûnla 'Arabîdür ki dördinci bâbdan maşdardur luğatde Türkçe çartmak Fârsîde feth-i sîn-i mühmele ve sükûn-ı nûn ve kesr-i cîm-i 'Arabî ve yâ-yı ħuṭṭî ve dâl ve nûn ile senciden dinür işlâh-ı 'arûziyyinde şî'riñ elfâzı vâkı' olduğu bahriñ eczâsına ber-â-ber olmak *manzûm* ma'lûm taĳtî'ü'l-beyt *yağınbildim* mefâ'ilün yağından yâ-yı şânî sâĳıṭdur *kibirnevrüs* mefâ'ilün kiden hâ gitmişdür *temaşum* fe'ülün tenen hâ ve ma'şümdan vâv sâĳıṭlardur *luğatlero* mefâ'ilün *kıyavezni* mefâ'ilün kıyanıñ hâsı elif olmuşdur *lemanzum* fe'ülün leden hâ ve manzûmdan vâv metrüklerdür.

Bazı ekler kaldırılabilir:

Çü elṭâf-ı Ĥudâ gösterdi itmâm Didim ben dağı Tuḥfe-Şahidî nâm *çü* zamm-ı cîm-i 'acemî ve vâv-ı resmîyle çünkiden muğaffef Fârsî edât-ı ta'lîldür ve Türkîde dağı isti'mâl olunur 'Arabîde lām gibi *elṭâf* luğatde luṭfuñ cem'idür *luṭf* zamm-ı lām ve sükûn-ı ṭâ-yı ħuṭṭî ve fâ ile beşinci bâbdan maşdardur Türkçe yumşaklık Fârsîde feth-i nûn ve sükûn-ı râ-yı mühmele ve mîm ve yâ-yı maşdarî ile nermî dinür

¹⁰ *Tuḥfe-i Mir*; Süleymaniye Kütüphanesi Nafiz Paşa No. 1477, vr. 229b.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/6 Fall 2008*

bunda feyyāz-ı muṭlākdan tevfiḳ ma'nāsınadur Türkçe oñarmak Fārsīde sāz-kār kerdāniden dinür *sāz* sīn ve elif ve zā-yı mu'ceme ile Türkçe düzici ve *kār* kāf-ı 'Arabī ve elif ve rā-yı mühmele ile Türkçe iş ve kerdāniden feth-i kāf-ı 'Arabī ve sükün-ı rā-yı mühmele ve feth-i dāl-i mühmele ve elif ve nūn ve yā-yı ḥuṭṭī ve dāl-i mühmele ve nūn ile müte'addī maşdardur Türkçe itdürmek dinür *itmām* kesr-i hemze ile if'āl bābından maşdardur Türkçe bitmek ve bitürmek Fārsīde feth-i hemze ile encāmiden dinür *tuḥfe* beyān olundu āḫırında hemze-i müctelibe ki maḥall-i ḥareke-i izāfetdür zarūret-i vezn için ḥazf olunmuşdur taḳdīri Tuḥfe-i Şāhidīdür *Şāhidī ṣāhid* şīn-i mu'ceme ve elif ve kesr-i hā-yı hevvez ve dāl-i mühmele ile lafz-ı 'Arabīdür bi-ma'nā maḥbūb bunda maḳşūd maḥbūb-ı ḥaḳīkī olan cenāb-ı Kibriyā celle şānuhūdur āḫırında yā-yı ḥuṭṭī ḥarf-i nisbetdür pes Şāhidī maḥlaş-ı muşannıfdür ki kendüni Mevlā-yı Müte'āle 'aşḳ yönünden nisbet itmiş ola yāḥud ıştılāḥ-ı şūfiyyede şāhid "yaḥdurü'l-ḳalbe min eşeri'l-müşāhedeti" ile mu'arrefdür bu i'tibārıla nisbet eylemiş ola *nām* nūn ve elif ve mīm ile Fārsīdür Türkçe ad 'Arabīde kesr-i hemze ile ism dinür pes Tuḥfe-i Şāhidī mecmū'ını bu kitāba ad virdim demek olur taḳṭī'ü'l-beyt *çüelṭāfi* mefā'ilün fāniñ kesresi ki 'alāmet-i izāfetdür işbā' ile oḳunmaḳdan bir yā tevellüd ider *ḥudāgöster* mefā'ilün gösterden vāv sākıṭdur *diitmam* fe'ülün diden yā itmāmdan elif terk olunmuşlardur *didimbenda* mefā'ilün didimden yā gitmişdür *ḥutuḥfeşā* mefā'ilün ḥıdan yā gitmişdür *hidīnam* fe'ülün nāmdan elif metrūkdür.

Göñül niçe bir aldar seni semiz ü ṭatlu Dilā çend-i firībed turā ferbiḥ ü şīrīn *dilā dil* kesr-i dāl-i mühmele ve sükün-ı lām ile Fārsīdür bunda Türkçe göñül dimekdür 'Arabīde ḳalb dinür āḫırında elif ḥarf-i nidādur mısrā'-ı evvelde zarūret-i vezn için terk olunmuşdur taḳdīri ey göñül dimekdür *çend* feth-i cīm-i 'Acemī ve sükün-ı nūn ve dāl-i mühmele ile Fārsīdür ḥarf-i istifḥām miḳdārdan sū'aldür 'Arabīde feth-i kāf ile kem dinür Türkçe niçe maḥall-i iḳāz olmaḳıla Türkīde yā niçe bir lafzını zamm idüp niçe bir dirler *firībed* kesr-i fā-yı sa'faş ve rā-yı mühmele ve sükün-ı yā-yı ḥuṭṭī ve feth-i bā-yı muvaḥḥade ve sükün-ı dāl-ı mühmele ile Fārsī fi'l-i muzāri'dür Türkçe aldar dimekdür 'Arabīde yaḡīn dinür *turā* seni kemā merre *ferbiḥ* feth-i fā-yı sa'faş ve sükün-ı rā-yı mühmele ve kesr-i bā-yı muvaḥḥade ve hā-yı aşliyye ile Fārsīdür Türkçe semüz muḳābili arıḳdur 'Arabīde feth-i sīn-i mühmele ve kesr-i mīm ile semīn dinür muḳābili naḥīf Fārsīde lāḡar dinür *vāv* 'āṭīfī *şīrīn* kesr-i şīn-i mu'ceme ve sükün-ı yā-yı ḥuṭṭī

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/6 Fall 2008*

ve rā-yı mühmele ve yine yā ve nūn ile Fārsī ism-i basītdür Türkçe ʔatlu bal gibi ‘Arabīde zamm-ı hā-yı mühmele ile ḥulv dinür taḫṫī‘ü’l-beyt *gönülniçe* mefā‘ilün gönülden vāv ve niçeden hā gider *biraldar* fe‘ülün aldardan hemze ve elif düşüp fethā mā-ḫablinde rāya virilür *senisem i* mefā‘ilün seniñ fethasıñ işbā‘ ile elif ḫāşıl olur *zūʔatlu* fe‘ülün *dilāçend* mefā‘ilün *firībed* fe‘ülün *turāferbi* mefā‘ilün *hüşīrīn* fe‘ülün vāv-ı ‘āṫıfı ve yā-yı şānī sākıṫlardır.

Borcuñ öde vāmet güzār arḫam ḫaşı püştem biḫār Bunda getir incā biyār anda ilet āncā büber *vāmet* izāfet iledür rā-yı taḫşış ile vāmturā taḫdīrinde *vām* vāv ve elif ve mīm ile Fārsīdür Türkçe borc ya‘nī virecek ‘Arabīde feth-i dāl-i mühmele ve sükūn-ı yā-yı ḫuṫṫī ve nūn ile deyn dinür tā-yı ḫaraşet nūn muḫaffefdür ki zamīr-i ḫıṫābdur keşretü’l-isti‘māl ile izāfet sākıṫ olumuşdur ki Türkçe borcuñu demek olur zarūret-i vezn için ḫıffet-i telaffuz için borcuñ dinür *güzār* zamm-ı kāf-ı ‘acemī ve dāl-i mühmele ve elif ve rā-yı mühmele ile güzāred muzāri‘inden müştāḫ fi‘l-i emrdür Türkçe öde ‘Arabīde feth-i hemze ve kesr-i dāl-i mühmele ile eddi dinür *püştem* püşt men rā taḫdīrindedür *püşt* zamm-ı bā-yı ‘acemī ve sükūn-ı şīn-i mu‘ceme ve tā-yı ḫaraşet ile Fārsīdür Türkçe arḫa ‘Arabīde feth-i zā-yı mu‘ceme ile zāhr dinür men lafzına muzāfdur *men* feth-i mīm ve nūn ile ben dimekdür ‘Arabca ene rā ḫarf-i taḫşış pes menden nūn ışkāt ve fethası mā-ḫablinde tāya naḫl olunup püştem dinilmiştir Türkçe arḫamı demek olur bu daḫı li-eclī’z-zarūreti ve’l ḫıffeti arḫam dinilür *biḫār* bā-yı muvaḫḫade-i meksūre taḫtānī ḫarf-i te’kīd *ḫār* ḫā-yı mu‘ceme ve elif ve rā-yı mühmele ile fi‘l-i emrdür Türkçe ḫaşı dimekdür ‘Arabīde kesr-i hemze ve sükūn-ı hā-yı mu‘ceme ve kesr-i dāl-i mühmele ve sükūn-ı şīn-ı mu‘ceme ile ihdiş dinür *īncāda* īn ism-i işāret-i ḫarībdür *cā* cīm-i ‘Arabīyle cāydan muḫaffefdür Türkçe yer dinür ‘Arabīde mekān ve maḫal dinür ḫarf-i şīla muḫadderdür ki incārā taḫdīrindedür pes Türkçe bu yere ve buraya demek olur bunda demek ile edā olunur ‘Arabīde hūnā dinür *biyār* bā-yı muvaḫḫade-i meksūre ḫarf-i te’kīddür yā-yı ḫuṫṫī hemzedden mübeddeldür *ār* elif-i memdüde ve rā-yı mühmele ile fi‘l-i emrdür ki it dinür Türkçe getir dimekdür ‘Arabīde kesr-i hemze ile i’ṫi dinür *āncā ān* ism-i işāret-i ba‘īd cā kemā merre pes āncā daḫı der āncā taḫdīrindedür o yere demek olur anda demek ile ta‘bīr iderler ‘Arabīde hūnāke dinür *biber* isti‘māl-i ‘Acem üzre bā-yı muvaḫḫade-i meksūre ḫarf-i te’kīd ber feth-i bā-yı muvaḫḫade ve sükūn-ı rā-yı mühmele ile Fārsī fi‘l-i emrdür muzāri‘i fethateyn ile

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/6 Fall 2008*

bered maşdarı bordendür yāhud zamm-ı bā ile bordden meʿhūzdur kesmek maʿnāsına olan boriden müştakqātına iltibās lāzım gelmesün diyü yāniñ zammesin fethaya tebdil itmişlerdür Türkçe ilet ve götür dirler ‘Arabide zamm-ı hemze ile naql dinür taqṭi’ü’l-beyt *borcuñöde* müstefilün borcundan vāv ve ödeden daḥı vāvlar düşmüşdür *vāmet güzār* müstefilün güzārdan elif gider *arḳamḳaşı* müstefilün *püştembiḥār* müstefilün biḥārdan elif sākıṭdur *bundagetür* müstefilün bundadan ve getirten vāvlar düşerler *İncābiyār* müstefilün İncādan yā ve biyārdan elif giderler *andaillet* müstefilün iletten yā metrükdür *āncābiber* müstefilün āncādan medd düşer.

Kelimeler vezin gereği şeddeli okunabilir:

Zeḡan çaylak oldı vü ḳartal dāl Kebüter gögercin ḳanat perr ü bāl *zeḡan zā*-yı ‘Arabī ve ḡayn-ı mu‘cemenüñ fethalarıyla ve nūn-ı sākine ile Fārsidür Türkçe bu diyārlarda çaylak didükleri ciger ḳapıcı ḳuşdur ki ḳuḥ Türkisi devlengeçdür ‘Arabide kesr-i ḥā-yı ḥuṭṭi ve dāl-i mühmele ve elif ve tā-i vaḥdet ile ḥıdat dinür Münir Şeref-nāmesinde birisine erkek ve birisine dişi olur dimiş ve ba‘zılar altı ay erkek ve altı ay dişi olur dimişler Mīr Muḥammed Naḳş-bendī Neyher ü Gül nām teʿlifinde Monlā Aḥmed Altun nām kimesneniñ hicvinde dinilen beyt ile iştiḥād ider beyt Aḥmed Altun gibi şel‘i ve kisi turast çün ḳılvayıcı ki şeş meh ma‘de ve şeş meh mer est *ḳālīvāc* feth-i ḳāf ile ve kesr-i lām ve yā-yı ḥuṭṭi ve vāv ve elif ve cīm ile mūrādif-i zeḡāndur ya‘nī çaylak ḳāf yerine ḡayn-ı mu‘ceme ile ḡālīvāc ve ḥā-yı mu‘ceme ile ḥālīvāc ve yāsız ḥālīvāc da luḡatdür vāv ḥarf-i ibtidā dāl-i mühmele ve elif ve lām ile bunda Fārsidür Türkçe ḳartal dinilen ḳuşdur ‘Arabide feth-i rā-yı mühmele ve sūkūn-ı ḥā-yı mu‘ceme ve feth-i mīm ve tā-yı vaḥdet ile raḥm dinür enük daḥı dirler *kebüter* feth-i ḳāf-ı ‘Arabī ve zamm-ı bā-yı ‘Arabī ve feth-i yā-yı ḳaraşet ve rā-yı mühmele ile Türkçe gögercin didikleri ḳuşdur ‘Arabide feth-i ḥā-yı ḥuṭṭi ve mīm ve ba‘de’l-elif mīm-i meftūḥa ve tā-yı vaḥdet ile ḥamāme dinür *perr* feth-i bā-yı ‘Acemī ve rā-yı meftūḥa-yı muḥaffefe-yi mühmele ile Fārsidür lākin zarūret-i vezn içün müşeddede oḳunur bunda Türkçe ḳanat ya‘nī ḳuş ḳanadıdır ‘Arabca feth-i cīm ve nūn ve elif ve ḥā-yı ḥuṭṭi ile cenāḥ dinür zıkr-i küll irāde-i cüz ṭarīḳıyla mecāz-ı mürseldür bir nev‘dür ḳanadñ bölükleriniñ her birine perr dirler ‘Arabide kesr-i rā-yı mühmele ve sūkūn-ı yā-yı ḥuṭṭi ve feth-i şīn-i mu‘ceme ve tā-yı vaḥdet ile rīşe dinür bütününe rīş dirler *vāv* ḥarf-i ‘aṭf *bāl* bā-yı ‘Arabī ve elif ve lām ile Fārsidür bunda Türkçe yine ḳanat ki mūrādifi perr olur

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/6 Fall 2008*

taḳṭî'ü'l-beyt *zeğançay* fe'ülün *lağoldı* fe'ülün oldınıñ elifi ıskât ve harekesini mā-ḳabline naḳl ve vāvını daḫı ḫazf iderler *vüḳartā* fe'ülün vāv müteḫarrik oḳunur *ldāl* fe'ülün lām-ı evvel daḫı müteḫarrik oḳunur *kebüter* fe'ülün *gögercin* fe'ülün *ḳanatper* fe'ülün *rübāl* fe'ülün rānıñ tekrarı şeddeden ḫāşıldur.

Nedür ustura sütürre ḳazımaḳdurur sütürden Bilegü fisān fesāne meşel ü ḳışır sütürven sütürre sîn-i mühmele ve tā-yı müşennāt-ı fevḳāniniñ zammeleri ve fetḫ-i rā-yı mühmele-i müşeddede ve hā-yı resmîyle Fārsidür ki zamm-ı hemze ile üstüreden muḫaffefdür hemze taḫff olunmaḫıla zammesi sîne virilmişdür ve rāda şedde zarüret-i vezn içündür Türkçe yine ustura ki baş tırāş iderler ḳuḫ Türkîsi kâf-ı 'Arabî ve dāl-i mühmeleniñ fetḫaları ve yā-yı ḫuṭṭî ile kedā dirler 'Arabîde mūsā dinür sütürden zamm-ı sîn-i mühmele ve tā-yı müşennāt-ı fevḳānî ve sükün-ı rā-yı mühmele ve fetḫ-i dāl-i mühmele ve nün ile Fārsî maşdardur bunda zamm-ı hemze ile üstürden muḫaffefdür bunda Türkçe ḳazımaḳ ya'nî tırāş itmek 'Arabîde fetḫ-i hā-yı ḫuṭṭî ve sükün-ı lām ve sükün-ı ḳâf ile ḫalḳ dinür 'Arab ḫalaḳa re'sehü dir 'Acem sütüred sereşrā Türk başını ḳazıtdı dir *fīsān* kesr-i fā-yı sa'faş ve fetḫ-i sîn-i mühmele ve elif ve nün ile Fārsidür Türkçe bilegü taşı ki ma'deniyātdan bir yumşaq nesnedür anda ustura ve bıçaḳ ve ḳalem-tırāş bilerler keskin ider 'Arabîde kesr-i mîm ve fetḫ-i sîn ve nün ile misen dinür fesāne āḫırında hā ziyādesiyle Fārsidür bu daḫı efsāneden muḫaffefdür Türkçe masal dinür ki meşelden muḫaffefdür *meşel* mîm ve şā-yı müşelleşeniñ fetḫaları ve lām ile 'Arabîdür bi-ma'nā ḳışsa ve ḫikāye şöhretine binā'en 'Arabî getirilmüşdür ve 'Arabîde elif-i memdüde ve kesr-i bā-yı muvaḫḫade ve fetḫ-i dāl ve tā ile ābidet daḫı dinür sütürden sîn-i mühmele ve tā-yı müşennāt-ı fevḳāniniñ fetḫaları sükün-ı rā-yı mühmele ve fetḫ-i vāv ve sükün-ı nün ile evveli hemze-yi maẓmüme ile üstürdenden muḫaffef Fārsidür Türkçe kesr-i ḳâf ile ḳışır didikleri dişi ki ṭoḫırmaya 'Arabîde 'aḳım dinür taḳṭî'ü'l-beyt *nedürustura* mütefā'ilün usturadan hemze düşüp zammesi rāya virilür *sütürre* fe'ülün rā şedde sebebiyle mükerrer olur *ḳazımaḳdurur* mütefā'ilün ḳazımaḳdan yā gider *sütürden* fe'ülün *bilegüfisān* mütefā'ilün fisāndan elif düşer *fesāne* fe'ülün *meşelüḳışır* mütefā'ilün *sütürven* fe'ülün.

Vezin gereḫi birleşik kelimelerde kelimelerin sırası deḫiştirilebilir:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/6 Fall 2008*

Çerîdendür otlamak hem âğišten ıslamak Şuden ter zi-bārān ya'nî yağmurdan ıslanmak *çerîden* cîm-i 'Acemî ve kesr-i rā-yı mühmele ve sükûn-ı yā-yı huṭṭî ve feth-i dāl-i mühmele ve nûn-ı maşdarî ile Fârsîdür Türkçe otlamak 'Arabîde feth-i sîn-i mühmele ve sükûn-ı vāv ve mîm ile sevm dinür *âğišten* elif-i memdüde ile ve kesr-i ğayn-ı mu'ceme ve sükûn-ı şîn-i mu'ceme ve feth-i tā-yı müşennāt-ı fevkānî ve nûn-ı maşdarî ile Fârsîdür Türkçe ıslamak ve ıslatmak 'Arabîde feth-i tā ve sükûn-ı bā-yı muvaḥḥade ve kesr-i lām ve sükûn-ı yā-yı huṭṭî ve yine lām yā ile teblîl dinür *şuden ter* zarûret-i vezn için taḳdîm ü te'ḥîr olunmuşdur aşlı ter şudendür Türkçe yaş kemā merre *şuden* Türkçe ulamak *zi* bi-ma'nā ez *bārān* Türkçe yağmur kemā merre taḳṭî'ü'l-beyt *çerîden* fe'ülün *dürotlamak* mefā'ilün otlamağdan elif ve vāv gidüp zamme mā-ḳablinde rāya virilür *hemâğiş* fe'ülün âğişin hemzesi ḥazf olunup fethası hemîñ mîmine virilür *tenışlamak* mefā'ilün ıslamağdan hemze düşüp kesresi mā-ḳablinde nūna virilür *şudenter* fe'ülün *zibārānya* mefā'ilün bārāndan elif gider *ni*'yağmur fe'ülün niden yā ve yağmurdan vāv giderler *danışlanmak* mefā'ilün ıslamağdan daḥî hemze gidüp kesre mā-ḳablinde nūna virilür.

Kelimelere bazen sadece vezin gereği değil söyleyişi kolaylaştırmak için de müdāhale edilmiştir:

Bāz-güne 'aksinedür daḥî gül-güne figer Dürlü dürlü gūn-a-gūn başı aşağa ser-nigūn *bāz* bā-yı muvaḥḥade ve elif ve zā-yı 'Arabîyile Fârsîdür bunda Türkçe ters 'Arabîde 'aks dinür *güne* zamm-ı kâf-ı 'Acemî ve sükûn-ı vāv ile ve feth-i nûn ve hā-yı resmîyile ve hāsız da luğatdür Türkçe beñiz ve boya dirler 'Arabîde feth-i lām ve sükûn-ı vāv ve nûn ile levn dirler pes bāz-günenün ma'nā-yı luğavîsi ters beñizlü demek olur ıştılāḥlarında Türkçe tersine ta'bîr itdikleri ḥāletdür ki 'aksine diyü şāyi'dür 'Arabîde ma'kūs dinür *gül-güne* gül ile gūneden mürekkebdür *gül* kâf-ı 'Acemî ve sükûn-ı lām ile ma'rûf çiçekdür Türkçede gül dinür 'Arabîde feth-i vāv ve sükûn-ı rā ve dāl-i mühmeleteyn ile verd dinür *güne* henüz beyān olundu gül-güne gül rengli demek olur āḥırında hā-yı taḥşîş getirüp Türkçe ma'ḥūd kızılca didikleri nesne ki nisvān yüzlerine sürerler kesr-i fā-yı sa'faş ve feth-i şağır kâf ile Türkçe fiñer de dirler nitekim nāzım-ı merḥûm getürmişdür aña 'alem kıldılar 'Arabîde zamm-ı ğayn-ı mu'ceme ve sükûn-ı mîm ve feth-i rā-yı mühmele ve tā-yı ḳaraşet ile ğamra dirler *gūn-a-gūn* hā elif-i bedelîdür ki ḥıffet-i telaffuz ve şıḥḥat-i vezn içündür fi'l-aşl gūn gūndur mürekkebāt-ı Fârsiyye beyninde elif

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/6 Fall 2008

ziyâde kılınmak düstürü'l-‘amel kâ‘idelerinden olmağıla gûn-a-gûn isti‘mâl iderler bu elif ki vaşat-ı kelimeteynde idhâl olunur ma‘ânî-yi keşire ifâde ider tafşîli risâlede meşûrdur in eratte fe’l-yeṭlub pes gûn-a-gûn Fârsîdür Türkçe dürlü dürlü dinür ‘Arabîde envâf ve mütenevvi‘a dinür vaşf-ı terkîbî *ser* feth-i sîn-i mühmele ve sükûn-ı rā-yı mühmele ile Fârsîdür bunda Türkçe baş ‘Arabîde re’s dinür *nigûn* zamm-ı nûn ve kâf-ı ‘Acemî ve sükûn-ı vāv ve nûn ile Fârsîdür bi-ma‘nâ ḥamîde Türkçe egilmiş ‘Arabîde zamm-ı mîm ve sükûn-ı nûn ve feth-i ḥā-yı mühmele ve kesr-i nûn ve yā-yı ḥuṭṭî ile münhanî dinür pes ser-nigûn başı aşığa dimek olur nigûn-ser de dirler nûn-ı şânî ışkâṭ ile nigû-ser ve elif ziyâdesiyle nigûn-sâr da dirler Şeyḫ Ni‘metullâh ‘aleyhi rahmetullâh ve ba‘zılar nigûn muḥaffef ser-nigûndur başı aşığa dimekdür dimiş ve nigûn döndürülmüş ma‘nâsına daḥı lûgatdür pes ser-nigûn yukarusı aşığa döndürülmüş dimek olur yine başı aşığa dimek olur taḫṭî‘ü’l-beyt *bâzgûne* fâ‘ilâtün zâ müteḥarrîk okunur ‘aksinedür fâ‘ilâtün *daḥıgûlgû* fâ‘ilâtün daḥıdan yâ gider *nefiger* fâ‘ilât kâfiñ fethası işbâ‘ ile okunmak gerekdür *dürlüdürlü* fâ‘ilâtün evvelki dürlü dürlüden vâvlar ve ikinciden vāv-ı evvel sâkıṭlardur *gûnagûnba* fâ‘ilâtün gûnadan he düşer *şıaşığa* fâ‘ilâtün *sernigûn* fâ‘ilât.

Bazen de sözü güzelleştirmenin yanında vezni tamamlamak için de kelimeler üzerinde değişiklik yapılmıştır:

Büverziden özenmekdür neverdîdendürür dürmek Zemînrâ ḥûk berkenden nedür yiri toñuz dürmek *beverziden* bā-yı müfred-i maẓmûme zā’id *verziden* feth-i vāv ve sükûn-ı rā-yı mühmele ve kesr-i zā-yı ‘Arabî ve sükûn-ı yā-yı ḥuṭṭî ve feth-i dāl-i mühmele ve vāv sükûn-ı nûn ile Fârsî maşdardur bi-ma‘nâ arzû kerden bunda Türkçe özenmek ve öykünmek ‘Arabîde tā-yı müşennât-ı fevḳânî ve hemze ve kesr-i mîm ve yā-yı ḥuṭṭî ve lām ile te’mîl dinür bā-yı müfredeniñ ziyâdeliği taḥsîn-i lafz ve tekmiñ-i vezn içindür *neverdiden* feth-i nûn ve vāv sükûn-ı rā-yı mühmele ve kesr-i dāl-i mühmele ve sükûn-ı yā-yı ḥuṭṭî ve feth-i dāl-i mühmele ve sükûn-ı nûn ile maşdar-ı Fârsîdür bunda Türkçe dirmek ya‘nî devşirüp top itmek bu iki nev‘den biri ḥissî ḳumâş ve emşâli ve mektûb ve nâme dirüp divşirmek gibi biri ma‘nevî ḳaṭ‘-ı mesâfe gibi Ebu’l-Ferec fermâyed beyt Cihan-guşây u be her vedâg kâmkârî zemîn-neverd o toḥm nîk nâmi kârde bunda *neverd* fi’l-i emrdür ve vaşf da olur Sa‘dî goft beyt Men ü çend seyyâḫî saḥrâ-neverd Bereftendî ḳâşd be dergâḫî merev ‘Arabîde feth-i lām ve sükûn-ı fā-yı sa’faş-ı müşeddede ile leff dirler ki muḳâbili feth-i nûn

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/6 Fall 2008

ve sükün-ı şîn-i mu'ceme ve rā-yı mühmele ile neşr dinür Türkçe tağıtmağ Fārsīde perākende kerden dinür ve döşemek bi-mānā küsterānīden 'Arabīde baş ma'nāsına *zemīn* feth-i zā-yı 'Arabī fethi ve mīm kesri ve yā-yı huṭṭī sükūnı ve nūn ile Fārsīdür Türkçe yer dinür kemā merre rā bunda edāt-ı mef'uldür pes zemīn-rā yeri dimek olur *hūk* zamm-ı hā-yı mu'ceme ve sükün-ı vāv ve kāf-ı 'Arabīyle Fārsīdür bunda Türkçe toñuz didikleri murdār cān-verdür 'Arabīde hınzır dinür *berkenden* ber feth-i bā-yı muvaḥḥade ve sükün-ı rā-yı mühmele ile bunda te'kid içündür der gibi kenden feth-i kāf-ı 'Arabī ve sükün-ı nūn ve feth-i dāl-i mühmele ve yine nūn ile maşdar-ı Fārsīdür Türkçe dürmek ya'nı kazımağ 'Arabīde feth-i hā-yı mühmele ve sükün-ı fā-yı safaş ve rā-yı mühmele ile ḥafr dinür taḫṭī'ü'l-beyt *büverzīden* mefā'ilün *özenmekdür* mefā'ilün özenmekden vāv düşer *neverdīden* mefā'ilün *dürürdürmek* mefā'ilün *zemīnrāhū* mefā'ilün zemīnden yā gider *kberkenden* mefā'ilün *nedüryiri* mefā'ilün *toñuzdürmek* mefā'ilün toñuzdan ve dürmekden vāvlar düşerler.

Ġunūden ımızganmağ uyumağ biḥusbīden Be-bāliş nihāden ser-ḥu yaşduğa yaşdanmağ *ġunūden* ġayn-ı mu'ceme ve nūnuñ zammeleri ve sükün-ı vāv ve feth-i dāl-i mühmele ve nūn-ı maşdarī ile Fārsīdür Türkçe ımızganmağ ki uyķunuñ muḫaddimesidür 'Arabīde kesri sīn-i mühmele ve feth-i nūn ve hā ile sineh daḫı luġatdür zamm-ı nūn ve 'ayn-ı mühmele ve elif ve sīn-i mühmele ile nu'ās dinür *biḥusbīden* bā yine zā'id *ḥusbīden* zamm-ı hā-yı mu'ceme ve sükün-ı sīn-i mühmele ve kesri bā-yı muvaḥḥade ve sükün-ı yā-yı huṭṭī ve feth-i dāl-i mühmele ve nūn-ı maşdarī ile Fārsīdür Türkçe uyumağ 'Arabīde feth-i tā-yı müsennāt-ı fevķānī ve nūn ve vāv-ı müşeddede-i mazmūme ve mīm ile tenevvüm dirler *bebāliş* bā-yı muvaḥḥade-i meftūḥa bunda ḥarf-i şıla *bāliş* bā-yı 'Arabī ve elif ve kesri lām ve şîn-i mu'ceme ile Fārsīdür Türkçe yaşduğ ki ṭayanurlar şîn yirine yā-yı huṭṭī ve nūn ile bālīn daḫı dirler 'Arabīde kesri vāv ve feth-i sīn-i mühmele ve ba'de'l-elif feth-i dāl-i mühmele ve tā-yı muvaḥḥade ile visāde dirler *nihāden* kesri nūn ve feth-i hā-yı hevvez ve ba'de'l-elif feth-i dāl-i mühmele ve nūn-ı maşdarī ile Fārsīdür Türkçe ḳomağ 'Arabīde feth-i vāv ve sükün-ı zād-ı mu'ceme ve 'ayn-ı mühmele ile vaż' dinür *ser* feth-i sīn-i mühmele ve sükün-ı rā-yı mühmele ile Fārsīdür Türkçe baş 'Arabīde re's kemā merre bu maḫalde bir rā ya'nı edāt-ı mef'ül muḫadderdür *ḥū* zamm-ı hā-yı mu'ceme ile ḫoddan muḫaffef tekmi'l-i vezn için getirilmişdür lafzı ṭāhir ider pes başı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/6 Fall 2008*

yaşduğa komağ dimek olur bunda Türkîde yaşdanmak ile ta'bir iderler takî'ü'l-beyt *gunûden* fe'ülün *ıvızganmak* mefâ'ilün *uyumağ* fe'ülün vāv sâkıtdur *bihusbiden* mefâ'ilün *bebâliş* fe'ülün *nihâdenser* mefâ'ilün *huyaşdu* fe'ülün hıdan vāv sâkıtdur *ğayaşdanmak* mefâ'ilün ğadan hâ gider.

Örneklere de anlaşılacağı üzere Tuhfe-i Mir'de, aruz veznini şiire uygulayabilmek için bazı sesleri uzun, bazı sesleri kısa veya bazı sesleri şeddeli okumak ya da kelimelerin imlâsını değiştirmek suretiyle birtakım tasarruflarda bulunulmuştur. Bizim imâle, zihaf vs. adlar altında kusur saydığımız bu gibi hususlar Tuhfe-i Mir müellifi Cemâlî'nin ifadesiyle “zarûret-i vezn için” yapılan tasarruflardır. Eski harfli metinlerin imlâsı husûsu tartışılırken bir alt başlık olarak aruz imlâsının da tartışılıp bu noktada yeni yaklaşımlar ortaya konması ve ortak bir tavır gösterilmesi Klâsik Türk Edebiyatı sahasında metinle ilgili yapılacak çalışmalara yeni bir yön vereceği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- ÖZ Yusuf, Tarih Boyunca Farsça Türkçe Sözlükler, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1996.
- Sünbülzâde Vehbî, Tuhfe, (Haz: Yrd. Doç. Dr. Numan Külekçi, Yrd. Doç. Dr. Turgut Karabey), Erzurum, 1990.
- KILIÇ Atabey, Mustafâ bin Osmân Keskin, Manzûme-i Keskin, Laçın Yayınevi, Kayseri 2001.
- KILIÇ Atabey, Manzum Sözlük Mecmuası (Konya Mevlânâ Müzesi kütüphanesi 4026) Tuhfe-i Vehbî-Tuhfe-i Şahidî-Sübha-i Sıbyân, Kayseri 2007.
- KILIÇ Atabey, “Klâsik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Yazma Geleneği ve Türkçe-Arapça Sözlüklerimizden Sübha-i Sıbyân”, E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006/1, s. 65-77.
- KILIÇ Atabey, “*Türkçe-Arapça Manzum Sözlüklerimizden Sübha-i Sıbyân -1- (İnceleme)*”, Turkish Studies, 1. Cilt 2. Sayı Ekim-Kasım-Aralık 2006, s. 81-100.
<http://www.turkishstudies.net/dergi/cilt1/sayi2/makale/kilic.pdf>.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/6 Fall 2008*

- KILIÇ Atabey, “*Türkçe-Arapça Manzum Sözlüklerimizden Sübha-i Sıbyân -2- (Metin)*”, Turkish Studies, 1. Cilt 3. Sayı Kış 2007, s. 29-71.
<http://www.turkishstudies.net/dergi/cilt1/sayi3/atabeykilic.pdf>
- KILIÇ Atabey, “Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhfe-i Vehbî(Metin)”, Turkish Studies, 1. Cilt 4. Sayı Bahar 2007, s. 410-475.
<http://www.turkishstudies.net/dergi/cilt1/sayi4/kilicatabey.pdf>
- KILIÇ Atabey, “Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhfe-i Şahidî (Metin)”, Turkish Studies, 2. Cilt 6. Sayı Kış 2007, s. 516-548; “*Denizlili Mustafa b. Osman Keskin ve Eseri Manzûme-i Keskin*”, Turkish Studies, 1. Cilt 5. Sayı Yaz 2007, s. 340-348.
<http://www.turkishstudies.net/dergi/cilt1/sayi5/sayi5pdf/kilicatabey2.pdf>
- KILIÇ Atabey, “Denizlili Mustafa b. Osman Keskin ve Eseri Manzûme-i Keskin”, Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, 6-8 Eylül 2006 Denizli.
- KILIÇ Atabey, “Türk Klâsik Şiirinde Manzum Sözlükler ve Bazılarındaki Bedene Ait Unsurlar”, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi Uluslararası Türk Kültüründe Beden Sempozyumu, 4-5 Nisan 2007 İstanbul.
- KILIÇ Atabey, “Süleymaniye Kütüphanesi Reşid Efendi 977’de Kayıtlı Manzum Sözlük Mecmuası Hakkında”, Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu, 25-27 Nisan 2007 Erzurum.
- KILIÇ Atabey, Bosnavî Mehmed Necîb Sübha-i Şıbyân Şerhi Hediyetü’l-İhvân (İnceleme-Metin) Kayseri 2007.
- KILIÇ Atabey, “*Manzum Sözlüklerimizden Sübha-i Sıbyân Şerhi Hediyetü’l-İhvân*”, Turkish Studies 1. Cilt 1. Sayı Temmuz-Ağustos-Eylül 2006, s. 19-28.
<http://www.turkishstudies.net/dergi/cilt1/sayi1/makale/kilic.pdf>
- KILIÇ Atabey, “Aruz İmlâsı Üzerine Notlar”, II. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu Prof. Dr. İsmail Ünver Adına, 15-17 Mayıs 2008 Kayseri.
- KARTAL Ahmet, Tuhfe-i Remzî, Akçağ, Ankara 2003.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/6 Fall 2008*

-
- MUHTAR Cemal, İki Kur'an Sözlüğü: Luğat-ı Ferišteoğlu ve Luğat-ı Kânûn-ı İlâhî, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1993.
- İMAMOĞLU Ahmet Hilmi, Muğlalı Şâhidî İbrahim Dede, Tuhfe-i Şâhidî Farsça-Türkçe Manzum Sözlük, Muğla 2005.
- YURTSEVEN Necmettin, "Türk Edebiyatında Arapça-Türkçe Manzum Lugatler ve Sünbülzâde Vehbî'nin Nuhbe'si," Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2003.
- ÇINAR Bekir, Miftâh-ı Lisân Manzum Türkçe-Fransızca Sözlük, Akçağ, Ankara 2007.
- GÜMÜŞ Zehra, "Pirî Paşa-zâde Cemâlî Mehmed b. Abdülbâkî Tuhfe-i Mir [Tuhfe-i Şâhidî Şerhi]," Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2006.
- ÖZ Yusuf, "Tuhfe-i Vehbî Şerhleri", İlmî Araştırmalar, S. 5, 1997.
- TİMURTAŞ Faruk Kadri, Tarih İçinde Türk Edebiyatı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2000.
- Tuhfe-i Mir, Süleymaniye Kütüphanesi Nafiz Paşa No. 1477.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/6 Fall 2008*